

Är svenska partier redo för socialt nytänkande?

Ett liv i utanförskap drabbar inte bara den enskilde. Det medför också omfattande kostnader för samhället. I den aktuella boken Utanförskapet Pris redovisas hur mycket samhället förlorar på varje medborgare som hamnar utanför. Kostnaden för livslång marginalisering uppgår, försiktigt räknat, till tolv miljoner kronor per individ. Om utanförskapet är associerat med ohälsa eller kriminalitet blir prislappen ännu högre. För varje årskull beräknas framtida kostnader för utanförskap till hela 144 miljarder kronor. Vid sidan av detta finns självklart omfattande mänskliga förluster, som är svåra att sätta pris på.

Lösningen i svensk politik stavas arbetsmarknaden. Det är förstås riktigt att fler jobb är vägen till färre i utanförskap. En strategi som dock glöms bort, och som kan komplettera den ekonomiska politiken, är förebyggande sociala investeringar. Erfarenheten visar att små riktade satsningar, som genomförs på evidensbaserat sätt, kan minska risken för ett liv i utanförskap.

Mänskliga vinsten störst

Nobelpristagaren James Heckman har skrivit om ett program som lanserades i 1950-talets USA. Barn som upplevde stor risk för utanförskap fick gå i en speciell förskola, samtidigt som deras föräldrar uppmuntrades till att skapa bättre hemmiljö. Resultatet i vuxen ålder var betydligt lägre risk för brottslighet och arbetslöshet men högre inkomster. Sett som en ren investering ledde det tidiga programmet till mellan sju och tio procents årlig avkastning – mer än många finansiella investeringar. Även om den ekonomiska aspekten är viktig så är det givetvis den mänskliga som är den allra största vinsten.

I Sverige satsar vi redan omfattande offentliga resurser på barnomsorg och skola. Alla barn tar del av pedagogiskt stöd i förskolan. Men en akilleshäla i den svenska välfärden är att extra hjälp uteblir, inte ges i rätt tid eller inte ges till rätt individer. Barn som inte klarar de första åren i skolan tillåts hamna efter. Med tiden ökar gapet till de andra barnen. De som klarar sig sämst erbjuds stöd längre upp i skolan, men då har barnen i många fall redan gett upp. På samma sätt hjälper inte alltid kostsamma arbetsmarknadsåtgärder efter skolåren. När väl resan in i utanförskap börjat är den svår att vända.

Gör stor skillnad

Förhållandevis små riktade insatser kan göra stor skillnad. Ett exempel är föräldrastödsprogrammet Cope, framtaget för barn med utagerande beteendeproblem. Uppsala Universitet har på uppdrag av

stiftelsen Skandia Idéer för Livet räknat på vinsten med tidiga satsningar på Cope. Redan det första året kan programmet, genom att minska behovet av särskilt stöd från kuratorer, assistenter och specialpedagoger, generera två kronor i kommunala besparingar per investerad krona. På 15 års sikt är vinsten sju kronor eller mer per investerad krona.

Kunskapen om möjligheten att skapa förändring genom förebyggande satsningar finns. Däremot finns sällan plats för den här typen av avgörande satsningar i kommuners budget. Anledningen är att de stora vinsterna sker först senare i livet.

Isolerade öar

Samhället tjänar mycket på att färre hamnar i sjukdom eller brottslighet, samt att fler kan arbeta snarare än att förlita sig på offentlig försörjning. Men enbart en del av dessa vinster realiseras i den kommunala budgeten. En ännu mindre del tillfaller skolan där de tidiga satsningarna i regel bör ske.

De offentliga systemen måste sluta fungera som isolerade öar. Utrymme måste skapas för tidiga, evidensbaserade, projekt som kan motverka framtida utanförskap. Frågan är om de svenska partierna är öppna för nytänkande på det sociala området?

Ingvar Nilsson

nationalekonom

Lena Hök

hållbarhetschef Skandia

Nima Sanandaji

teknologiedoktor

Författare till Utanförskapets Pris (Studentlitteratur) som utkommer den 17:e september